

משרד הפנים

הדרכת נבחרים • ברשויות המקומיות

11 • ועדת רווחה

2013

מהדורה ראשונה
תשרי התשע"ד, ספטמבר 2013

מפעם < לכיוון הרשות המקומית

משרד הפנים

הדרכת נבחרים • ברשויות המקומיות

11 • ועדת רווחה

2013

מהדורה ראשונה

תשרי התשע"ד, ספטמבר 2013

**מערכת מרכזי הדרכה ופיתוח
בשלטון המקומי**

ראש צוות ההיגוי: **גבי אהובה קרקובר** מנהלת תחום בכיר, ארגון ומינהל ברשויות המקומיות, משרד הרווחה והשירותים החברתיים

חברי ועדת ההיגוי: **גבי דגנית פוקס** מנהלת מפעם מעלה אדומים לאזור יהודה והשומרון
עו"ס איסר באומל נציג איגוד מנהלי הרווחה ומנהל הרווחה בקריית אונו
עו"ס אסא בן יוסף מנהלת תחום קהילה ורווחה במרכז השלטון המקומי

ייעוץ מקצועי
וכתיבת חומרים: **גבי דורית און** מנכ"ל, (עו"ס) חברת ייעוץ
גבי עדה קלעי (עו"ס) חברת ייעוץ

ניהול והפקה: **מפעם מעלה אדומים לאזור יהודה והשומרון - מפעם מתמחה בנושא רווחה**

עריכה לשונית: **גבי בת שבע בנמו**
הבאה לדפוס: **מטה מערכת המפעמים**

מהדורה ראשונה: תשרי התשע"ד, 2013

- האמור בפרסום זה מהווה חומר עזר שנועד לסייע בלימוד הנושא. למען הסר ספק, אין הוא בא במקום הנחיות הניתנות על-ידי הגורמים המוסמכים ואינו מהווה אסמכתא משפטית. החומרים המתפרסמים מעודכנים למועד הפרסום בלבד.

- פרסום האב מסדרת הנבחרים 'המדריך לבחור ברשות המקומית' מתעדכן מעת לעת ובאופן שוטף באתרי משרד הפנים ומערכת המפעמים:

www.mifam.org.il

www.moin.gov.il

- הכתיבה בלשון זכר הינה לשם הנוחות בלבד.

4	ברכת מנכ"ל משרד הפנים
6	ברכת מנכ"ל משרד הרווחה
7	ברכת המרכז לשלטון מקומי
8	הקדמה

11 פרק א': מהות שירותי הרווחה - מבוא

12	1. מהות שירותי הרווחה
13	2. הבסיס החוקי

15 פרק ב': משרד הרווחה והשירותים החברתיים

16	1. משרד הרווחה
20	2. מחוז - תפקידים עיקריים
23	3. המחלקה לשירותים חברתיים
30	4. תקצוב שירותי הרווחה ברשות המקומית

31 פרק ג': ועדת רווחה

32	1. ועדת רווחה
34	2. אתיקה

37 פרק ד': סיכום

39 נספח - רשימת חוקים עיקריים

43 ביבליוגרפיה

ברכותי לנבחרים החדשים בכל רחבי הארץ.

אני מתכבד להעמיד לרשותך את הפרסום "ועדת רווחה".

לשלטון המקומי בישראל תפקיד חשוב במתן שירותים מקומיים, אך יותר מכך, זו מערכת שלטונית בעלת סמכויות רחבות, העוסקת בנושאים החשובים ביותר שעל סדר היום החברתי והכלכלי של מדינת ישראל. מערכת זו הוכיחה את יכולתה למלא את המשימות המוטלות עליה באופן דמוקרטי, תוך רגישות לסוגיות של צדק חברתי.

הבסיס לפעילותם של נבחרים הציבור, חברי המועצה, הוא ועדותיה של הרשות המקומית.

ועדות אלה מאפשרות מפגש עם הדרגים המקצועיים הבכירים ברשות המקומית, מומחים והציבור הרחב. זו המסגרת המאפשרת לנבחר לעסוק בגיבוש חזון, בהצבת יעדים לטווח ארוך ובהכוונת העשייה המוניציפאלית לאור אותם יעדים.

"סדרת הפרסומים לנבחרים" מסייעת לנבחרים הציבור להכיר את התחומים שעליהם הם מופקדים: מושגי יסוד בסיסיים, מקורות התקציב, תפקידיהם של הגורמים השונים ומדדי ההצלחה.

את הפרסומים תלווה הכשרה ייעודית, בהובלת המפעם האזורי, אשר תאפשר העמקה בסוגיות הרלבנטיות.

הפרסומים שיצאו לאור לקראת הכהונה הנוכחית הם:

1. המדריך לנבחר ברשות המקומית

11. ועדת רווחה - חדש!	2. ועדת איכות הסביבה
12. ועדה מקומית לתכנון ובניה	3. ועדת ביטחון, ועדת מל"ח, ועדת משנה לפס"ח
13. דיני התכנון והבניה ביו"ש	4. ועדה לענייני ביקורת
14. ועדת תמיכות	5. ועדת הנחות בארנונה
15. הנבחר, הציבור והתקשורת - חדש!	6. ועדת חינוך
16. יחסי הגומלין בין נבחרים לפקידות בכירה ברשויות המקומיות	7. ועדת כספים
17. נבחרים וועדי ישובים במועצות האזוריות - חדש!	8. ועדת מכרזים
18. תהליך תכנון אסטרטגי לקידום פיתוח מקומי	9. ועדת רישוי עסקים
	10. ועדת ערר על קביעת ארנונה כללית

הפרסומים: "ועדת רווחה", "הנבחר, הציבור והתקשורת" ו"נבחרים וועדי ישובים במועצות האזוריות", יוצאים לאור לראשונה. כל הפרסומים עודכנו בסיועם של גורמי המקצוע ממשרד הפנים וממשרדי ממשלה נוספים ועל ידי בכירי הרשויות המקומיות העוסקים בנושא.

תודתי לגב' דגנית פוקס, מנהלת מפעם מעלה אדומים לאזור יו"ש, אשר עמדה בראש ועדת ההיגוי של פרסום זה, תודתי למטה המפעמים, המרכז את ההוצאה לאור של הסדרה כולה, ולאגף בכיר למינהל מוניציפאלי ממשרדנו, האחראי למערך ההכשרה הכולל.

בברכה,

יגאל צרפתי

המנהל הכללי

החברתיים

נבחרים יקרים,

הרשות המקומית הינה הזרוע המרכזית של מתן שירותי הרווחה לתושביה. המדינה כבר בשנת 1958 חקקה את חוק שירותי הסעד אשר מחייב רשות מקומית לפתוח מחלקה לשירותים חברתיים למתן סעד וטיפול סוציאלי בנזקקים, ובמשך השנים חוקקו תקנות לחוק להבטיח מתן השרות. במסגרת החקיקה, קיימת ועדת רשות בתחום הרווחה אשר תיעץ לרשות ולמנהל המחלקה לשירותים חברתיים בענייני שרותי הרווחה בתחום הרשות המקומית, למעט יעוץ בטיפול בנזקקים.

מתוך הראיה של המקום המרכזי של הרשות המקומית במתן השרות, מתפרסמת חוברת העוסקת בוועדת הרווחה בפעם הראשונה. החוברת נותנת סקירה כללית על מערכות המשרד ותפקידיהם, סקירה כללית על סוגי שירותים שנותנת הרשות המקומית, סקירת עבודת הוועדה והאתיקה המקצועית אליה מחויבים כל העוסקים במלאכה. מדיניות המשרד מופיעה בתע"ס (תקנון עובדה סוציאלית) אשר בסיסו המשפטי הינו תקנות לחוק שרותי הסעד אשר על פיהם מחויב לעבוד המנהל וצוותו.

כולי תקווה כי חוברת זו וההדרכה שתינתן בצידה ע"י המפעם בשיתוף עם משרדנו, יתרמו באופן יעיל ויישומי למילוי תפקיד יו"ר ועדת הרווחה ברשות המקומית.

ברצוני להודות לחברי הצוות ההיגוי, אשר עצם קיומו מראה על שיתוף הפעולה בין הגורמים השותפים לטובת מתן השירות לתושב.

ב ב ר כ ה ,

יוסי סילמן

המנהל הכללי

חברי מועצה נכבדים,

תחום הרווחה הינו מהמורכבים והרגישים מתוך מכלול רחב של נושאים ושירותים, בהם הרשות המקומית עוסקת ומספקת לתושביה, ולו בשל העיסוק בפרטים ובמשפחות המצויות במצוקה ובמשבר, באוכלוסיות חריגות ובעלות צרכים מיוחדים, בבעלי מוגבלויות שכליות, התפתחותיות ופיזיות, בחסרי ישע, ובמגוון נרחב ונוסף של אוכלוסיות הנזקקות לעזרת ותמיכת הקהילה.

כחלק מובנה בתפקידנו וממחויבותנו כנבחרי הציבור, אנו נדרשים לפעול לקידום צרכיו של התושב, לסייע לצד הדרג המקצועי ביישוב, ולהבטיח את התנהלותה התקינה של הרשות המקומית. כך, יהיה עלינו לסייע, בין היתר, גם בתחום הרווחה ולעוסקים בו, שעבודתם מאופיינת, לא אחת, בצורך בטיפול מוצנע, יסודי וממושך, ולתרום לבניית סדרי עבודה יעילים מבלי להתחרות ולהתנגש עמם. כל זאת צריך שייעשה תוך הכרת מעשיהם, הישגיהם וקשייהם של שירותי הרווחה, הסתכלות רחבה, כוללת ומקיפה באשר לצרכים ולסוגיות החברתיות, ידיעת החוקים, הכללים וההנחיות לאורם הם פועלים, למידה והכרה של הכלים, האמצעים והמשאבים העומדים לרשותם, והיכרות עם מוסדות וארגונים ציבוריים, פרטיים וולונטריים.

החוברת המוצגת לפנינו, נותנת את הדעת לסוגיות אלה ומקנה, לנבחר החדש והוותיק כאחד, ידע בסיסי בתחום הרווחה, המהווה תשתית להעמקה וללמידה נוספים, לכל מי שיחפוץ בכך, וודאי למי מאתנו שיישא בתפקיד במסגרת וועדת הרווחה המקומית.

החוברת מכילה מידע בסיסי וראשוני על שירותי הרווחה המקומיים, ובכלל: סקירת הבסיס החוקי והחקיקה המשמשים את שירותי הרווחה; הבסיס התקציבי; מערכת יחסי הגומלין בין השלטון המקומי לשלטון המרכזי בתחום זה; עיקרי תחומי הפעילויות, המטרות ותפקידי מחלקות הרווחה והשירותים החברתיים.

בטוחנו שחוברת זו על תכניה, תשמש כאחד מהכלים למימוש וביצוע תפקידנו כנבחרי ציבור, בדגש על תחום הרווחה, תוך ידיעת ולמידת הסמכויות, האחריות והתפקידים המוטלים על שירותי הרווחה, ובה בעת - חלוקת העבודה בינינו - הנבחרים, לדרג המקצועי.

אנו מבקשים להודות לכל אחד/ת מחברי וועדת ההגוי ונציגי הגופים שהיו שותפים בהכנת החוברת: משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מרכז שלטון מקומי וארגון מנהלי הרווחה ברשויות המקומיות, ולהוקיר תודה מיוחדת למפעם מעלה אדומים על היוזמה והליווי המקצועי בהפקת החוברת -

שאו ברכה ותודה!

בברכה

מאיר דהן

שלמה בוחבוט

יו"ר וועדת הרווחה - מרכז שלטון מקומי
וראש מועצת מזכרת בתיה

יו"ר מרכז שלטון מקומי
וראש עיריית מעלות תרשיחא

נבחר יקר, ברכות לרגל בחירתך לרשות המקומית.

שירותי הרווחה המסופקים על-ידי המחלקות לשירותים חברתיים של הרשויות המקומיות, מהווים אחד הנדבכים המרכזיים של השירותים החברתיים המוגשים על-ידי מדינת ישראל.

שירותים אלה מיועדים לאוכלוסיות הפגיעות ביותר של החברה הישראלית, ובהן אנשים החיים בעוני ובהדרה חברתית, ילדים, בני נוער וצעירים במצבי סיכון, משפחות במשבר ובמצוקה כלכלית, נשים הסובלות מאלימות במשפחה, זקנים עריריים, אנשים עם מוגבלויות ועוד.

מפעם מעלה אדומים - מפעם המתמחה בתחום הרווחה, מתכבד להביא בפניך את החוברת לועדת הרווחה ברשות.

החוברת שלפניך מיועדת לנבחר הציבור העוסק בתחום הרווחה ברשות. תוכל לרכוש בה ידע ומושגי יסוד עדכניים, שיסייעו לך לקחת חלק משמעותי במתן המענה בתחום הרווחה.

פרסום זה הינו אחד מתוך 18 פרסומים מסדרת הנבחרים 2013. מידע מקיף ועדכני לנבחר ברשות מקומית, קיים בפרסום האב מסדרת הנבחרים 2013: **'המדריך לנבחר ברשות המקומית'**.

הוועדה היא הזירה המתאימה לנבחר הציבור להשפיע, לפעול ולבקר את עבודת הרשות.

ועדת הרווחה, על אף שאינה ועדת חובה, מתקיימת ברוב הרשויות בגלל הצורך האמיתי שבה. הוועדה עוקבת אחר שירותי הרווחה והשירותים החברתיים של הרשות, מסייעת לפיתוח שירותים נוספים לטובת שכבות חלשות, והיא הגורם הציבורי התומך והמדרבן בכל העניינים הקהילתיים של הרשות. נבחר הציבור העומד בראש הוועדה משמש שופר וצינור לקולו של התושב בעניינים הנוגעים לפיתוח שירותי הרווחה והקהילה.

החוברת מפרטת את דרכי הפעולה המיטביים לעבודה בין נבחר הציבור לבין מנהל הרווחה ברשות, לקידום התחום.

החוברת מחולקת לשלושה חלקים עיקריים:

פרק ראשון - הבסיס החוקי: היכרות עם חוקי הרווחה הרלוונטיים לעבודת הוועדה (הרחבה לחוקים אלה ניתן למצוא גם בנספח).

פרק שני - משרד הרווחה והשירותים החברתיים: ידע כללי על פעילות משרד הרווחה והשירותים החברתיים, וממשקי העבודה עם המחלקה לשירותים חברתיים.

פרק שלישי - תפקידה של ועדת הרווחה ברשות, ונושא האתיקה לחבר הוועדה.

בסוף החוברת מופיעה רשימה ביבליוגרפית, שבאמצעותה ניתן לאתר מסמכים וספרות מקצועית לצורך הרחבה והעמקה של הידע הנחוץ לתפקודך.

את כתיבת החוברת ליוותה ועדת היגוי מקצועית המורכבת מנציגי משרד הרווחה והשירותים החברתיים, איגוד מנהלי מחלקות לשירותים חברתיים, מרכז השלטון המקומי והמפעם.

במלאכת הכתיבה עסקה חברת תיאום המתמחה בתחום הרווחה, תוך התבססות על תכנים מקצועיים כתובים וראיונות של מומחים מקצועיים.

החוברת ותכניה עברו תיקוף ואישור של ועדת ההיגוי ושל משרד הרווחה והשירותים החברתיים.

בחיבה ובגיבוש הידע שבחוברת הושקעו מאמצים רבים, ואנו מודים לכל אלה שסייעו לנו:

לנב' אהובה קרקובר - מנהלת תחום בכיר, ארגון ומינהל ברשומ"ק, משרד הרווחה, ויו"ר ועדת ההיגוי לחוברת, ששקדה והשקיעה עבודה רצינית בהבאת הידע העדכני שבחוברת.

לעו"ס איסר באומל - נציג איגוד מנהלי הרווחה ומנהל הרווחה בקריית אונו, על הערותיו ותיקוף הידע המקצועי בחוברת.

לעו"ס אסא בן יוסף - מנהלת תחום קהילה ורווחה במרכז השלטון המקומי, על ההתייחסות הרצינית והעבודה היסודית שהאירו את עינינו בכל אחד מהנושאים שבחוברת.

לחברת הייעוץ - עו"ס דורית און - מנכ"ל, ועו"ס **עדה קלעי**, על איסוף החומרים המקצועיים וכתיבת החוברת במקצועיות ואדיבות.

על כולם התודה והברכה,

דגנית פוקס

מנהלת מפעם מעלה אדומים
מתמחה ברווחה

מהות שירותי הרווחה

- מבוא

מדינת רווחה הינה מדינה המספקת (יחד עם אחרים) את צרכיהם האנושיים הבסיסיים של כל תושביה, כחלק ממימוש זכויותיהם החברתיות. נקודת המוצא היא, שלבני-האדם במדינה מודרנית יש זכויות חברתיות בסיסיות המבטיחות להם קיום בכבוד. זכויות אלה כוללות: חינוך, תעסוקה, דיור, בריאות וביטחון. המדינה שמה דגש על שמירת זכויותיהם החברתיות של אזרחיה, ופועלת במטרה לצמצם פערים חברתיים, תוך הבטחת רמת חיים סבירה ותמיכה סוציאלית לאזרחים.

ההנגשה של צדק ומשאבים היא הבסיס להבטחת הגשמת זכויותיהם של יחידים וקבוצות בכל תחומי החיים. על החברה מוטלת החובה לדאוג להבטחת הגישה המלאה ביותר של כל החברים בחברה, תוך התאמת הדרך לקבוצות שונות בתוכה. לנגישות יש תפקיד חשוב בבניית התחושה של שייכות חברתית, והיעדרה תורם לתחושות של אי שייכות, ניכור ותסכול. (ג'וני גל, איזנשטדט מימי)¹

"מדינת ישראל מממשת את אחריותה לרווחת אזרחיה בשלוש דרכים עיקריות: באמצעות חקיקת חוקים חברתיים רחבי-היקף כמו חוק הביטוח הלאומי, חוק חינוך חובה חנים וחוק הבריאות הממלכתי; באמצעות מימון ממלכתי של השירותים החברתיים; ובאמצעות הקמת תשתית ארגונית של שירותי רווחה בכל רחבי המדינה". (יוסי קטן)²

"הרשות המרכזית, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, והרשות המקומית, משמשות כמובילות העיקריות בהגשת שירותי הרווחה האישיים והחברתיים. מערכות אלה מבצעות תפקידי שלטון ותפקידי שירות לציבור בתחום הרווחה, תוך כדי קיומה של מערכת יחסים הדדית וחלוקת תפקידים ביניהן, בנושאים כמו עיצוב מדיניות הרווחה, פיקוח תקציבי ותפעולי והקצאת משאבים".

הרשות המקומית, באמצעות מחלקות/ אגפי/ מינהלי השירותים החברתיים, אחראית להגשת שירותי הרווחה לתושבי הרשות הזכאים לכך מכוח שירותי הסעד. שירותים אלה מוגשים בהתאם להוראות והנחיות המנהל הכללי של משרד הרווחה והשירותים החברתיים, באמצעות המחוז האחראי על פעילותם.

המחלקה לשירותים חברתיים, בראשותו של מנהל/ת עובד/ת סוציאלית/ת, נותן שירותים באמצעות עובדים סוציאליים המיומנים במקצועם, ומוכוונים לטיפול באוכלוסיות הנזקקות השונות בשלושה מעגלים: קהילה, משפחה, פרט. לצידם עובדים מסייעים ועובדי מינהל.

¹ גל ג'וני, איזנשטדט מימי (עורכים) (2009) נגישות לצדק חברתי בישראל, מבוא, עמ' 27-11, ירושלים, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.

² פרופ' יוסף קטן (2000) ישראל כמדינת רווחה, הוצאת מקסם.

כממונה על תיק ועדת הרווחה ברשות (עירייה, מועצה מקומית, מועצה אזורית), ניתנה לך הזדמנות להשפיע על איכות השירות לתושבים הזקוקים לשירות קריטי ומקצועי, ולהבטיח את מימוש קבלת הזכויות המגיעות להם.

אנו רואים אותך כשליח הציבור, ואנו בטוחים שתעשה את המיטב בכל הנוגע להתוויית מדיניות שירות רווחה ראויה לרשות, ולאיכות שירות המתאימה לרשות אותה הינך מייצג.

2 הבסיס החוקי

שירותי הרווחה ברשויות המקומיות, המופקדים מבחינה ארגונית-מקצועית על קידום והענקת שירותים לרווחת הפרט, המשפחה והקהילה בתחומיהם, מתבססים על חוקי המדינה.

"חוק שירותי הסעד, תשי"ח-1958, מהווה את הבסיס הממלכתי להגשת שירותי הרווחה האישיים בישראל. שירותים אלה מהווים את מכלול תוכניות הרווחה שמטרתן לקדם ולשמר את רווחתם של אנשים המתקשים בתפקוד אישי בשל נכות, מחלה, מגבלה, גיל או מחסור כלכלי. החוק מספק מסגרת ארגונית לאספקת שירותי הרווחה האישיים".
(אורי ינאי 2006)³

כמו כן, הבסיס החוקי להגשת שירותי הרווחה עומד על התקנות שהותקנו במסגרת חוק זה, והוראות המנהל הכללי של משרד הרווחה למחלקות השירותים החברתיים (תע"ס).

2.1 תקנון העבודה הסוציאלית

התוקף החוקי של ההוראות המופיעות בתקנון העבודה הסוציאלית (תע"ס) הוא מכוח התקנות לחוק שירותי הסעד, תקנות ארגון לשכת הסעד (תפקידי המנהל וועדת הסעד), התשכ"ד-1963, סעיף 4 (א) (1): "מתן טיפול סוציאלי לנזקקים והגשת סעד על-פי דין ובהתאם להוראות נוהל והנחיות המנהל הכללי של משרד הרווחה", וכן מכוח תקנות שירות הסעד, טיפול בנזקקים התשמ"ו 1986. התע"ס נחלק לפרקים לפי נושאים ופרקי משנה.⁴

³ פרופ' אורי ינאי (2006) נייר עמדה, חוק שירותי הסעד תשי"ח - 1958 האומנם יסוד וערובה לרווחת האוכלוסייה? האוניברסיטה העברית בירושלים, ביה"ס לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית, ע"ש פאול ברוואלד, מדינת ישראל, משרד הרווחה, האגף למחקר תכנון והכשרה.

⁴ תקנון עבודה סוציאלית, נלקח מאתר של משרד הרווחה והשירותים החברתיים מהקישור הבא: http://www.molsa.gov.il/CommunityInfo/Regulations/SocialRegulations/Pages/Open_Tass.aspx

להלן פרקי תקנון העבודה הסוציאלית:

- פרק 1 - הוראות כלליות
- פרק 2 - כוח אדם במחלקות לשירותים חברתיים
- פרק 3 - פרט ומשפחה
- פרק 4 - טיפול בזקנים
- פרק 5 - טיפול בנכים
- פרק 6 - טיפול בעיוורים
- פרק 7 - עבודה קהילתית
- פרק 8 - טיפול בילדים ובבני נוער
- פרק 9 - שיקום נוער
- פרק 10 - טיפול באוטיסטים
- פרק 11 - טיפול באנשים עם התמכרות
- פרק 12 - טיפול בעולים
- פרק 14 - טיפול באדם המפגר
- פרק 15 - חסות הנוער
- פרק 16 - תקצוב רשויות מקומיות
- פרק 17 - טיפול בנערות במצוקה
- פרק 18 - התנדבות

• **חוק העובדים הסוציאליים, התשנ"ו-1996 ותקנותיו:**

כלל העובדים הסוציאליים העובדים ברשויות המקומיות ובערים, מחוייבים להוראות חוק זה, אשר עיגן את חובות העו"ס ביחס לפונים הנזקקים לטיפול, כגון: חובת שמירת סודיות, חובת מסירת מידע לפונה. כמו כן, הוא קובע אמצעים משמעותיים כלפי עו"ס במקרים בהם הופר החוק או האתיקה המקצועית.

• **רשימת חוקים נוספים - ראה נספח**

⁵ חוק העובדים הסוציאליים, התשנ"ו 1996, נלקח מרשומות ספר החוקים 1574, 8 במרס 1996

משרד הרווחה והשירותים החברתיים

משרד הרווחה והשירותים החברתיים משמש חוליה מרכזית במדינת הרווחה הישראלית. ייעודו להוביל, יחד עם משרדים וגופים אחרים, תוכניות מניעה, הגנה, שיקום וסיוע לכל אדם, משפחה וקהילה הנתונים במצבים של משבר זמני או מתמשך מפאת מוגבלות, עוני והדרה חברתית, קשיי תפקוד, גיל, אבטלה, אפליה, ניצול וסטייה חברתית. (מסמך מדיניות משרד הרווחה 2010-2015) 6

החזון החברתי: המשרד שואף שבשנת 2015, מדינת ישראל תהיה ראויה יותר להיקרא "מדינת רווחה". החברה הישראלית תתאפיין בחוסן ובלכידות חברתית גבוהים יותר, בחברה אזרחית פעילה ובמגזר עסקי המחויב לפיתוח בר-קיימא. המדינה תבסס את פעולתה על ערכים של צדק ושוויון, ותימנע מאפליה כלשהי. היא תפעל לצמצום הפערים החברתיים ולשוויון הזדמנויות בתחומי החינוך, הבריאות, התעסוקה, הדיור והרווחה. כן תפעל מדינת ישראל למניעה של מצבי סיכון וסכנה בקרב כל קבוצות האוכלוסייה, באזורי מצוקה ועוני ובקרב קהילות בסיכון.

החזון המשרדי: משרד הפועל לספק לכל אדם, משפחה וקהילה את מיטב שירותי הרווחה להם הם זקוקים; למנוע מצבי סיכון וסכנה; לחזק את המשפחות ואת הקהילות בסיכון ולתמוך בהשתלבותן בחברה; לטפח את החברה האזרחית בתחומי הרווחה; ולקדם את הערכים של מדינת הרווחה היש

- המשרד משתתף באופן פעיל בעיצוב מדיניות הממשלה בתחום החברתי והכלכלי, כדי להבטיח את צמצום הפערים החברתיים.
- המשרד שוקד על תכנון רב-שנתי ועל גיבוש המדיניות של שירותי הרווחה על בסיס מיטב המידע והידע והעומדים לרשותו, והכל תוך הגדרה שוטפת של תוצאות ומדידתן.
- המשרד מפתח את כוח האדם והידע המקצועי במטה, במערך הפיקוח ובשדה.
- המשרד קובע סטנדרטים מחייבים של רמת השירותים עליהם הוא אמון ועל קיומם הוא מפקח.

הדגשי המשרד:

ילדים בסיכון - טיפול בילדים בסיכון ויישום דו"ח הוועדה הציבורית לילדים ובני נוער בסיכון ובמצוקה (ועדת שמיד), תוך המשך יישום תוכנית "עם הפנים לקהילה" אשר במסגרתה נעשה מאמץ להרחיב את הטיפול הקהילתי ולהקטין את מספר המטופלים במסגרות חוץ-ביתיות.

⁶ מסמך מדיניות משרד הרווחה והשירותים החברתיים לשנים 2010-2015, מדינת ישראל, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, אגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה, ירושלים, יוני 2010

קידום תעסוקתי לאוכלוסיות החלשות - שילוב תעסוקתי לאנשים עם מוגבלויות, במסגרת יישום דו"ח הוועדה הציבורית לבדיקת ענייני הנכים וקידום שילובם בקהילה (ועדת השופט לרון ז"ל), וכן קידום תעסוקתי לאוכלוסיות חלשות על-ידי תוכניות שיקום.

פתרונות קהילתיים - תגבור הפתרונות הקהילתיים ופיתוחם כתחליף לפתרונות חוץ-ביתיים.

אוכלוסיות נזקקות - פיתוח שירותי רווחה ומיקודם באוכלוסיות הנזקקות.

תופעת האלימות - התמודדות עם תופעת האלימות באמצעות טיפול קהילתי וחוץ-ביתי.

שעת חירום - פיתוח שירותי רווחה וחיזוק קהילות בעיתות חירום, כמו גם עדכון והתאמה של התוכניות לשעת חירום.

שיפור השירות - שיפור אופן אספקת שירותי הרווחה באמצעות המחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות.

בראש המשרד עומד שר הרווחה והשירותים החברתיים .

מבנה ארגוני והרחבה נוספת ניתן לראות באתר המשרד : www.molsa.gov.il

המשרד עובד באמצעות מחוזות.

יחידות עיקריות של המשרד ותפקידיהן:⁷

1.1 האגף לשירותים אישיים וחברתיים

אגף המספק, דרך הרשויות המקומיות, שירותי רווחה אישיים וחברתיים לפרט (מילדים עד זקנים), למשפחה, לאוכלוסיות מיוחדות ולקהילות, לעולים ולשכונות. במסגרת האגף פועלים השירותים הבאים: השירות לזקן, השירות לרווחת הפרט והמשפחה, השירות לילד ולנוער, השירות למען הילד (אימוץ), השירות לעבודה קהילתית, תחום בכיר ארגון ומינהל ברשויות מקומיות. הפעלת השירותים מתפצלת בין השלטון המרכזי (האגף) והשלטון המקומי (רשויות).

האחריות להפעלת שירותי הרווחה המוניציפאליים מוטלת על מנהלי המחוזות מטעם המשרד. אלה אחראים לביצוע המקצועי, הארגוני והמנהלי של המדיניות, לתקצוב הפעולות, לתיאום והסברה, לפיתוח ולשינוי.

1.2 אגף לשירותי רווחה ושיקום

אגף העוסק, בשיתוף עם שירותים ממלכתיים ציבוריים והתנדבותיים (ביטוח לאומי, קרן רש"י, מפעל הפיס, האפוטרופוס הכללי ועוד), בהפעלת מסגרות שיקום (גם עם

⁷ יחידות משרד הרווחה נלקח מאתר משרד הרווחה והשירותים החברתיים מהקישור הבא:
<http://www.molsa.gov.il/Units/Wings/Pages/RM-01-02.aspx>

מחלקות השיקום של הביטוח הלאומי) לסובלים מנכויות חושיות וגופניות, ילדים (איתור וטיפול), נוער ובוגרים (שירות התעסוקה), וכל מגוון תחומי החיים.

פעילות האגף מתאפיינת בשיתופי פעולה רבים עם הרשויות המקומיות ועם משרדי הבריאות והחינוך.

במסגרת האגף פועלים השירותים הבאים: השירות לעיוור, השירות לשיקום וטיפול קהילתי, השירות לשיקום וטיפול חוץ-ביתי, השירות לשיקום מקצועי תעסוקתי ושירותי תמיכה בתקשורת (לקווי שמיעה וחרשים).

1.3 האגף לשירותי תיקון

האגף לשירותי תיקון מספק ישירות, או באמצעות הרשויות המקומיות, שירותי טיפול ופיקוח חברתי, שיקום ומניעה, לעוברי חוק ולאוכלוסייה במצוקה קשה, הנמצאת בקצה הרצף הטיפולי/ חינוכי במדינת ישראל, הסובלת מקשיי הסתגלות חמורים ומבעיות בתפקוד האישי/ חברתי, המצויה במצבי מצוקה קשה ובסכנת הידרדרות לעבריינות וסטייה חברתית, כקורבנות פעילות עבריינית.

אלה הם שירותים המטפלים באוכלוסייה במצבים של שוליות חברתית והידרדרות המתבטאת בסטייה בעבריינות ובאלימות. פעילות האגף מתאפיינת בשיתופי פעולה רבים עם הרשויות המקומיות, המשטרה, ארגוני הסיוע השונים, מוסדות חינוך, מוסדות בריאות, שירותי שיקום על רצף הגיל, המין, המצב, התפקוד, רמת המצוקה האישית הנפשית, ומוסדות לעבריינים.

האגף עובד במסגרת השירותים הבאים: שירות המבחן לנוער, רשות חסות הנוער, שירות המבחן למבוגרים - שירותים המטפלים במצב של מצוקה קשה וניתוק חברתי: השירות למתבגרים צעירים וצעירות, השירות לטיפול בהתמכרויות, השירות לטיפול באדם עם אוטיזם.

1.4 האגף לטיפול באדם עם מוגבלויות שכליות והתפתחותיות

האגף מתמחה באיתור, אבחון וטיפול באנשים עם פיגור שכלי ובמשפחותיהם, בהתאם להכרה במצבם על-ידי ועדת האבחון, על-פי חוק הסעד. פעילות האגף מאופיינת בשיתופי פעולה עם רשויות מקומיות, עמותות וגופים ממשלתיים וגופים פרטיים המטפלים בעשרות אלפי ילדים ומבוגרים בעלי פיגור שכלי.

האגף עובד במסגרת המחלקות העיקריות הבאות: המחלקה לאבחון השמה וקידום, השירות לטיפול בקהילה, השירות לדיור, תחום משאבי אנוש, המחלקה לתקצוב ומידע. האגף עוסק בעיקר בפיתוח מדיניות ואמצעים לטיפול ולהפעלת שירותי פיקוח ובקרה, על מסגרות ושירותים המתאימים לפרט לאורך חייו. כמו כן עוסק האגף במתן שירותים לבעלי פיגור שכלי ולמשפחותיהם בקהילה במסגרות יומיות, באומנה במסגרות תעסוקתיות, בדיור עצמי, ובפיתוח איכויות חיים במסגרות עצמאיות.

1.5 האגף למחקר, תכנון והכשרה

האגף מוביל את תהליכי המחקר, התכנון וההכשרה של משרד הרווחה, ועוסק באיסוף, יצירה והפצה של מידע וידע בתחומי מדיניות, מחקר והפעלת בית-הספר המרכזי להכשרת עובדים בשירותי הרווחה.

1.6 אגף בכיר למערכות מידע וענ"א

אגף בכיר למערכות מידע וענ"א במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, מתמקד במתן שירותי מידע ותקשוב להנהלת המשרד, למחוזות, לאגפים, לציבור הרחב, ולגורמי חוץ משיקים (כמו: מחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות, מסגרות רווחה במשרדי ממשלה), המבוזרים ברחבי הארץ.

1.7 האגף למשאבי אנוש

האגף למשאבי אנוש פועל למיצוי זכויות העובדים וחובותיהם ביחידות משרד הרווחה, במטה, במחוזות ובמעונות הממשלתיים - על-פי הוראות התקשי"ר והקריטריונים שאושרו בנציבות שירות המדינה, ובכפוף להנחיות סמנכ"ל בכיר למינהל ומשאבי אנוש. האגף מופקד על מכלול הפעילויות בתחום הטיפול במשאב האנושי, החל מקליטתו של העובד ועד לפרישתו.

1.8 אגף בכיר לתקצוב וכלכלה

אגף התקצוב במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, מתקצב את פעילויות המשרד - כולל הפעילויות ברשויות המקומיות, וכן מפקח ומבקר על ההוצאה התקציבית. האגף אחראי על התקציב הכולל של המשרד. תקציב המשרד הינו תקציב ממשלתי, והשאר תקציבן של הרשויות המקומיות. האגף אחראי על חלוקת התקציב המאושר בין הרשויות המקומיות המבצעות אותו. בנוסף, אחראי האגף על קביעה ותמחור תעריפים בכל תחומי הפעילויות של המשרד.

1.9 האגף לתפקידים מיוחדים

האגף לתפקידים מיוחדים כולל יחידות מטה המשרתות את האזרח ואת הגורמים המבקשים סיוע או המוכנים לסייע לשירותי הרווחה, וכן יחידות שמתפקידן לשרת את היחידות המקצועיות של המשרד ואת אוכלוסיותיהן. אוכלוסיית היעד של האגף היא כלל האזרחים במדינה, הנמצאים במצוקה זמנית או קבועה.

1.10 אגף הכספים

אגף המנהל את שכר העובדים במשרד ומפקח על תקציב משרד הרווחה והשירותים החברתיים, לפי הכללים והחוקים להם הוא כפוף.

1.11 אגף בכיר מהנדס ראשי - אגף פיתוח

האגף אחראי לבינוי, שיפוץ, תחזוקה וציוד של מתקנים המיועדים לאוכלוסיות המטופלים של המשרד. לצורך ביצוע משימות אלה, האגף פועל לגיוס משאבים ממקורות חוץ.

1.12 אגף הביקורת הפנימית

אגף הביקורת הפנימית ממונה על עריכת ביקורת במשרד/ ביחידת סמך ובכל גוף המתקצב על-ידי המשרד. הביקורת נעשית בהתאם להוראות חוק הביקורת הפנימית - (1992), לחוקים ולתקנות שביצועם מוטל על המשרד, להוראות התקשי"ר, ולעקרונות הביקורת הפנימית. הביקורת מתבצעת על-פי תקנים מקצועיים, ונבדקות שאלות כמו: האם פעולות והחלטות של היחידות ושל נושאי המשרות בהן תקינות מבחינת השמירה על החוק, הניהול התקין, טוהר המידות, החיסכון והיעילות, והאם הן מועילות להשגת יעדים. האגף מוודא כי עבודת המשרד מול גורמי פנים, נותני שירות חיצוניים ולקוחות, נעשית באופן יעיל ואפקטיבי באמצעים העומדים לרשותם.

2 מחוז - תפקידים עיקריים

המחוז הינו מסגרת ארגונית-מקצועית ומטרתו לייצג את מדיניות המשרד, לפקח ולבקר את ביצוע מדיניות המשרד ויעדיו ברשויות המקומיות (לצד מתן טיפול ישיר לאוכלוסיות נזקקות מסוימות). המחוז מהווה גוף המקשר בין הנהלת משרד הרווחה לבין המחלקות לשירותים חברתיים.⁸

קיימים ארבעה מחוזות:

- מחוז ירושלים
- מחוז תל-אביב והמרכז
- מחוז חיפה והצפון
- מחוז הדרום

תפקידיו העיקריים של המחוז:

- ייצוג המשרד והפעלת שירותי רווחה לאוכלוסיית המחוז, הן במסגרת שירותים ממלכתיים ישירים (שירותי אימוץ, ועדות ערר ועוד) והן באמצעות המחלקות לשירותים חברתיים.

⁸ מחוזות רווחה נלקח מאתר משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מהקישור הבא:
<http://www.molsa.gov.il/Units/Districts/Pages/OpenMechozot.aspx>

- ביצוע מדיניות המשרד בהתאם לנהלים ולמשאבים, תוך קביעת סדרי עדיפויות.
- פיקוח ובקרה על פעולתן התקינה של מחלקות השירותים החברתיים ושל מוסדות וארגונים המספקים שירותי רווחה. במסגרת הפיקוח, ניתנים שירותי הנחיה, ייעוץ והדרכה, וכן סיוע למחלקות במצבי משבר בהתאם לאפשרויות המחוז.
- משוב צרכים מן השטח מול מדיניות, והערכה שוטפת של נתונים.
- פיתוח יוזמות חדשות, סיוע לקידום השירותים והעלאת איכותם.
- מעקב אחר ביצוע תקציבים, וויסות תקציבים בלתי מנוצלים בין הרשויות.
- ייזום השתלמויות לעובדי המחלקות לשירותים חברתיים, למפקחים ולעובדי מינהל במחוז.
- תיאום ואיגום משאבים, תוך גישה אינטגרטיבית מערכתית לטיפול בצורכי הרווחה ברשויות המקומיות. זאת, באמצעות הגברת התיאום בין שירותי המשרד במחוז ובין המחוז למשרדים ממשלתיים וציבוריים.

2.1 הקשר בין המחוזות לבין המחלקות לשירותים החברתיים⁹

⁹ תקצוב בשרותי הרווחה נלקח מאתר משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מהקישור הבא: <http://www.molsa.gov.il/SiteCollectionDocuments/MisradHarevacha/machalot20%המשרד/20%לשירותיםחברתייםTikzuvLeShirutRevacha.pdf>

המחלקות לשירותים חברתיים עוסקות במתן מענים ושירותים חברתיים לפרטים, משפחות וקהילות. המחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות פועלות מתוקף חוק שירותי הסעד התשי"ח-1958, מתוקף תקנות ארגון לשכת סעד (תפקיד המנהל וועדת הסעד) התשכ"ד-1963 (תיקון התשכ"ו), ועל-פי חוקים נוספים העוסקים בטיפול ובהגנה על משפחות, יחידים, ילדים, זקנים ונשים הנזקקים לסיוע ותמיכה ועוד.¹⁰

השירותים הניתנים על-ידי המחלקות לשירותים חברתיים, מיועדים לקהילות, משפחות ופרטים מקרב האוכלוסיות הפגיעות ביותר בחברה הישראלית, ובהן אנשים החיים בעוני ובהדרה חברתית, ילדים, בני נוער וצעירים במצבי סיכון, משפחות במשבר ובמצוקה כלכלית, נשים הסובלות מאלימות במשפחה, זקנים, אנשים עם מוגבלויות ועוד. השירותים ניתנים במגוון דרכי התערבות מקצועית, על-ידי עובדים סוציאליים ועל-פי מדיניות משרד הרווחה והשירותים החברתיים, ותוך שותפות עם גורמים בקהילה.

השירותים מסופקים לתושבים על-ידי הרשות המקומית, וכוללים: סיוע ומענה אישי, ייעוצי וטיפולי, למגוון רחב של בעיות אישיות וחברתיות, ביניהם אף התערבות והגנה על-פי החוק, בהתאם לצרכים המשתנים של היחיד ומשפחתו בקהילה. מתן השירות נעשה תוך כבוד הדדי, רגישות, שיתוף, חיסיון מידע, חדשנות, שקיפות של נהלים והחלטות, ופיתוח המשאב האנושי בסביבת עבודה מכבדת.

¹⁰ המחלקות לשירותים חברתיים נלקח מאתר משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מהקישור הבא: <http://www.molsa.gov.il/Units/SocialDepartments/Pages/OpenMachlakot.aspx>

השירותים הניתנים על-ידי עובדי המחלקה לשירותים חברתיים של הרשות, אמורים להינתן תוך סידורי עבודה יעילים ואפקטיביים - ללא הפליה בין הנזקקים, ותוך מאור פנים, יחס חם ואוהב ונחישות להשיג ולאפשר לנזקק לקבל את המגיע לו על-פי החוק ועל-פי הוראות המנהל הכללי של משרד הרווחה והשירותים החברתיים.

3.1 פעילות המחלקות לשירותים חברתיים

בתקופה זו נערכת רפורמה מקיפה במחלקות לשירותים חברתיים.

המגוון הרחב של השירותים החברתיים הניתנים על-ידי המחלקות, משתרע על כל תחומי החיים. לשירותים חברתיים אלה יש השפעה קריטית על איכות חייהם ומצבם של הנזקקים להם.

הרמות העיקריות המאפיינות את פעילות המחלקות לשירותים החברתיים הן:

- מניעה
- טיפול וייעוץ
- תיווך ומיצוי זכויות
- שירותים ב"עין"
- העצמת תושבים
- פיתוח שירותים

3.2 פיתוח שירותים ומסגרות הניתנים בקהילה - דוגמאות :

על-מנת להרחיב את ידיעותיך באשר לסוגי השירותים השונים הניתנים בידי המחלקות לשירותים חברתיים, ובאשר לאפשרויות העומדות בפני הרשות לסייע לתושבים בנושאים הנדרשים, יוצגו להלן תחומים עיקריים בעבודת המחלקות ומידע כללי באשר לפעילותם:

שירותי תמיכה וייעוץ

טיפול פרטני, משפחתי וקבוצתי פסיכו-סוציאלי, הניתנים לפרטים ו/או למשפחות, לשיפור ההתמודדות עם בעיות חברתיות, כלכליות, משפחתיות וכיוצ"ב.

הטיפול החוץ-ביתי

- איתור מסגרות חוץ-ביתיות למגוון אוכלוסיות: ילדים, זקנים, אנשים בעלי מוגבלויות ועוד (כדוגמת פנימיות, משפחות אומנה המותאמות לצורכי ילדים ובני נוער המצויים בסיכון וסכנה), תוך ליווי הפונה הנזקק לכך בתהליך הקליטה למסגרת.

- מעקב וקשר מתמיד עם הפונה, משפחתו והצוות המקצועי במסגרת בה הוא שוהה.
- מערך תמיכתי למשפחתו של הפונה, במידת הצורך.

התערבות במצבי משבר

משבר עלול להיווצר כתוצאה משינוי דרמטי שמחייב גיוס כוחות נפשיים. העובדים הסוציאליים מתערבים בכוונה להעצים ולחזק את האדם, מתוך רצון להחזירו לתפקוד השגרתו.

מצבי משבר עשויים לקרות בשל אובדן, מחלה, מצבי חירום, אבטלה, גילויי אלימות ועוד.

עובדים סוציאליים במחלקות לשירותים חברתיים, פועלים על-מנת למנוע ולהפסיק בעת הצורך מצבים של משבר.

התערבות במצבי סיכון

תפקידם העיקרי של עובדים סוציאליים, מתוקף החוקים השונים (עובדים בעלי הסמכה ומינויים מיוחדים לעניין חוקי ההגנה השונים), הוא להגן על שלומם הפיזי והנפשי של אוכלוסיות הזקוקות להגנה - ביניהם זקנים חסרי ישע, ילדים ובני נוער בגילאי לידה עד 18 ועוד - ולמנוע ולהפסיק מצבים של משבר, התעללות פיזית, מינית ונפשית כלפיהם.

ילדים ונוער

המדיניות בתחום הינה השארת ילדים בחיק משפחתם ובסביבתם הטבעית, תוך מתן תמיכה וגיובי שיאפשרו התפתחות תקינה והתבגרות בריאה ונורמטיבית. לאור מדיניות זו, התוכניות בקהילה נמצאות בפיתוח מתמיד על-מנת לאפשר ככל הניתן את יישומה של מדיניות זו. במצבים קיצוניים, כאשר שהותו של הילד בבית הוריו ובקהילה מסכנת את שלומו, תיבדק האפשרות לשילובו במסגרת חוץ-ביתית. להלן מוצגים מספר מענים עיקריים ומייצגים:

הגיל הרך (0-6):

- מעונות יום לגילאי חצי שנה - 3 שנים.
- משפחתונים.
- מרכזי העשרה לגיל הרך - מספקים, בנוסף לטיפוח הילדים, גם שירות לשיפור התפקוד ההורי. מיועדים לילדים בסיכון, מלידה עד גיל 6 שנים, והוריהם.
- מסגרות לגיל הרך - מסגרת יום לילדים מלידה עד גיל 6, למשפחות בהן התפקוד ההורי לקוי. המסגרות מספקות לילדים טיפוח והעשרה, ופיתוח כישורים מוטוריים, קוגניטיביים וחברתיים.

גיל בית-ספר

- מועדוניות - מסגרת חינוכית טיפולית לשעות אחר הלימודים הכוללת ארוחה חמה, סיוע בהכנת שיעורים, וטיפול חברתי ואישי. מיועד לילדים בסיכון בגילאים 6-10.
- אומנה יומית - מסגרת משפחתית משלימה לשעות אחר הצהריים.
- מרכזי ילדים-הורים - מיועד למשפחות עם ילדים בגילאי 5-12 הנמצאים בסיכון עקב תפקוד הורי לקוי.
- מסגרות יום - מותאמות לצורכי הילדים, ומופעלות בשותפות עם אנשים שונים בעירייה.
- תחנות ייעוץ לנוער.

נערות וצעירות

- מערך של עובדות סוציאליות מיומנות ומומחיות, המטפלות בתוך מחלקות הרווחה באופן בלעדי בנערות וצעירות בגילאי 13-25, תוך רגישות מגדרית ותרבותית.
- מועדונים, בתים חמים ומרחבים טיפוליים-חברתיים, הפועלים בקהילה כל ימות השבוע.
- הוצאת נערות בסיכון מביתן למסגרות מוגנות או בתנאי פנימייה על-פי הצורך, תוך ליווי ותמיכה בהן במהלך שהותן במסגרות אלה.
- טיפול רב-מערכתי בנפגעות טראומה מינית על רקע גילוי עריות, אונס, תקיפה מינית והטרדה מינית.
- עמותות חברתיות.

טיפול במשפחות על רקע מצבי משבר וגירושין

- מערך של עובדים סוציאליים לחוק סדרי דין - פועל במחלקות לשירותים חברתיים, ומגיש תסקירים לבית המשפט בנושאים כמו משמורת, הסדרי ראייה, אלימות במשפחה, הכרה באבהות, מינוי אפוטרופוס ואחרים.
- תחנות לטיפול זוגי ומשפחתי.
- מרכז קשר הורים-ילדים - מסגרת מגינה, מכילה ומפקחת, המאפשרת תהליכים בוגים של מפגש והידוק הקשר בין הורה לילדו.

טיפול במשפחות חד-הוריות

- מתן ייעוץ משפטי בסוגיות ייחודיות לבעיותיה של המשפחה החד-הורית.
- סדנאות לפתרון בעיות.

זקנים

הרשויות פועלות לשיפור איכות חיי האוכלוסייה המבוגרת הגרה בתחומן, תוך הקפדה על פיתוח שירותי ייעוץ וטיפול לתושב ובני משפחתו בצמתי חיים, בפתרון בעיות הנובעות משינוי סטטוס משפחתי, משבר גיל, ירידה בהכנסה, חולי יחסי משפחה. המגמה המרכזית הינה לקיים מערכת מטפלת, מיעצת, תומכת ומקלה על הלקוח ובני משפחתו, בדרכים שיסייעו להשאיר את הקשיש בביתו ובסביבתו הטבעית. כל זאת באמצעות ייזום, הקמה ופיתוח של רשתות ושותפויות אסטרטגיות, ארגוניות ומקצועיות, בשיתוף אנפי העירייה, משרדי הממשלה, עמותות, ארגונים פרטיים ושירותים משיקים ומשלימים.

מרכזים ומועדונים לזקנים

- ברשות מופעלים מרכזים רב-שירותיים ומועדונים לרווחת הזקנים, בהפעלת מחלקת הרווחה, השירותים החברתיים והעמותות למען הזקן.

מרכזי יום לזקנים תשושי נפש ותשושים

- מסגרות חברתיות טיפוליות יומיות, שמטרתן לשרת זקנים הסובלים מירידה תפקודית ולסייע להם בתחום הפיזי, הנפשי והקוגניטיבי. הזקנים מבקרים במרכז היום באופן קבוע, מספר ימים בשבוע ולמשך מספר שעות. ניתן להשתתף במימון השירות גם באמצעות גמלת סיעוד.

אוכלוסיות בעלות מוגבלויות

המחלקות לשירותים חברתיים פועלות לשיקומו של האדם בעל המוגבלות, ובכלל זה לשיפור איכות חייו, מסייעות לבני משפחתו, ופועלות לשיפור דימויו העצמי ושיפור תפקודו בתחומי החיים השונים - בתחום האישי, המשפחתי, התעסוקתי והחברתי. השירותים כוללים מועדונים חברתיים, מפעלי תעסוקה שיקומיים ועוד, תוך התייחסות למוגבלויות השונות.

בין אוכלוסיות האנשים עם מוגבלויות נמנים אנשים עם מוגבלות פיזית, כמו גם מוגבלות שכלית התפתחותית, חושית, קוגניטיבית, ואוטיזם.

עולים חדשים

על-מנת להקל על קליטת העולים החדשים ושילובם בחיי הקהילה, הרשות יכולה להקים גוף המתאם בין זרועות הביצוע השונות במגוון פעולות בנושאי חברה ותרבות, לימוד השפה העברית, תעסוקה ומידע. זאת בהתאם לצרכים על-פי שכונות, מוצא העולים וגילם.

פעילות התנדבותית

היחידה להתנדבות - המהווה חלק ממכלול שירותי הרווחה ברשות - פועלת לאיתור, גיוס, מיון והשמת מתנדבים תושבי הרשות והערים הסמוכות לה, במשימות התנדבות הנגזרות מצורכי תושבי הרשות ואלה המטופלים באגפי הרווחה וביחידות השונות ברשות. במסגרת הפעילות ההתנדבותית, ניתנת הזדמנות למתנדבים לעסוק בתחום הקרוב לליבם וליכולתם - וכל זאת על-מנת לשפר את איכות החיים ברשות, כמו גם את זו של אוכלוסיות נזקקות.

עבודה קהילתית

היחידות לעבודה קהילתית שבמחלקות לשירותים חברתיים, פועלות במטרה לשפר את איכות חיי הקהילה, בין אם גיאוגרפית - שכונה או יישוב - ובין אם פונקציונאלית, תוך הפעלה של פעילים קהילתיים וגורמים אחרים מסייעים.

בין הפעילויות ניתן למנות:

- הפעלת תוכניות לפיתוח מנהיגות מקומית בשכונות ובמגזרים השונים.
- פיתוח רשתות תמיכה לאוכלוסיות חלשות.
- בתי-ספר לפעילים.
- תוכנית "חוסן קהילתי" - הקניית כלים ומיומנויות להתמודדות הקהילה במצבי לחץ וחירום.
- תיאטרון קהילתי בשכונות.
- קהילה נגישה בשגרה ובחירום.

דרי רחוב

איתור, טיפול ושיקום דרי רחוב.

תחומי הסיוע: מיצוי זכויות, ביטוח רפואי, ליווי וקשר עם שירותי סיוע חירום.

התמכרויות

הטיפול בהתמכרויות מתמקד בעיקרו בנפגעי סמים ואלכוהול, הן בקרב בני נוער והן בקרב מבוגרים.

הטיפול נעשה במרכזים המורשים על-פי חוק למטרה זו, אליהם מופנים גם אלה הנדרשים לגמילה.

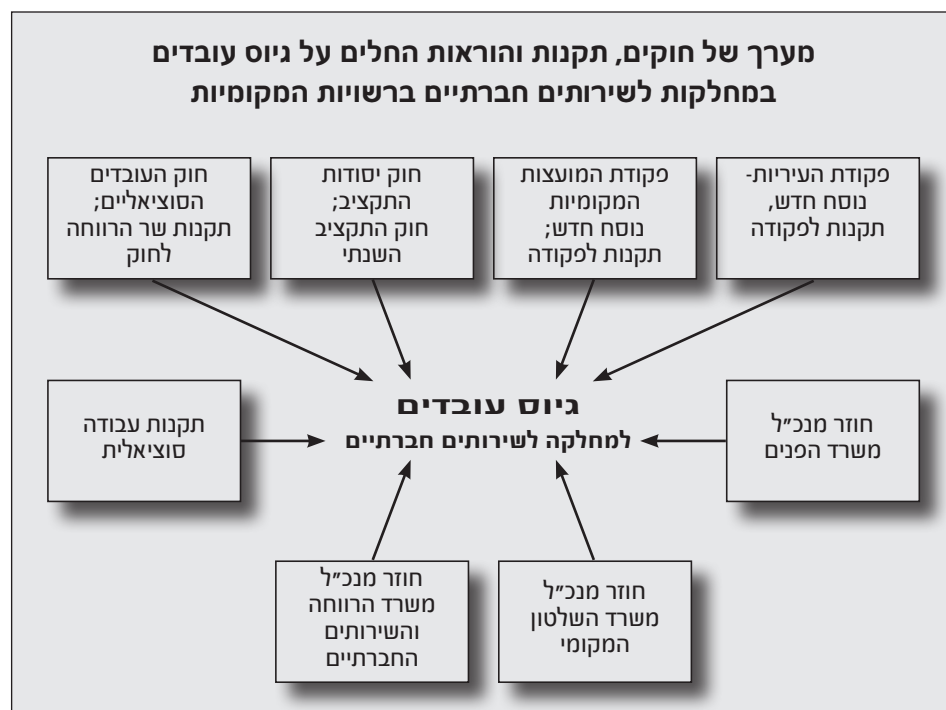
הפעילות הנעשית באמצעות המחלקות לשירותים חברתיים, מתמקדת בהליך השיקום המתבצע עם תום הגמילה. במסגרת פעילות זו, מתקיימות אף פעילויות המיועדות לבני משפחותיהם של המתמכרים וכך גם לילדי מתמכרים. במסגרת תהליך השיקום, מתקיים מעקב לגבי אי השימוש בסמים או אלכוהול כתנאי להמשך הטיפול והשיקום.

3.3 בחירת עובדים ומינוי מנהלים

על העובדים הנבחרים לתת שירות בתחום הטיפול במחלקה לשירותים חברתיים, להיות אנשי מקצוע בתחום העבודה הסוציאלית, הרשומים בפנקס העובדים הסוציאליים, וזאת מכוח תקנות ייחוד העיסוק, תפקידים ומשרות שרק עובד סוציאלי רשאי לעסוק בהם, התשס"א-2001. עליהם להיות בעלי כישורים ומיומנויות מגוונות, יכולות בין-אישיות גבוהות, יכולת ליצור קשרי עבודה תקינים, עם מחויבות למקצוע ולפונים, תוך שמירה על ההיבטים החוקיים הנגזרים מעבודתם. לצידם נמצאים עובדים מסייעים ועובדים מנהלים.¹¹

מנהל המחלקה לשירותים חברתיים חייב להיות עובד סוציאלי הרשום בפנקס העובדים הסוציאליים, בעל ניסיון בעבודה סוציאלית ובניהול. המנהל כפוף לראש הרשות המקומית או למי מטעמו. תפקידיו של מנהל המחלקה לשירותים חברתיים נגזרים מעצם היות הרשות המקומית זרוע מרכזית לביצוע מדיניות משרד הרווחה והשירותים החברתיים ברמה המקומית.

גיוס עובדים למחלקה לשירותים חברתיים כפוף לחוקי המדינה וכן לתקנות, לנהלים, הוראות והסכמים - הן של משרד הרווחה והשירותים החברתיים, הן של משרד הפנים, והן של אוגדן תנאי שירות של המרכז לשלטון המקומי.

¹¹ גיוס וקליטה של עובד חדש, נלקח מאתר של משרד הרווחה ושירותים חברתיים, מהקישור הבא: <http://www.molsa.gov.il/Units/SocialDepartments/Pages/Briefings.aspx>

תקצוב שירותי הרווחה ברשות המקומית

דיני העיריות, המועצות המקומיות והמועצות האזוריות, קובעים כי כל רשות מקומית תפעל על-פי תקציב שנתי, וכי שנת הכספים לכל הרשויות תחל ב-1 בינואר של כל שנה. תקציב שאושר הוא מסמך משפטי המחייב את הרשות, מהווה את המסגרת הכלכלית לפעילותה ומשמש כלי לניהולה על-פי מטרות ויעדים, הנגזרים ממדיניות ארוכת טווח אך ריאלית המציגה תפיסה חברתית-כלכלית וסדרי עדיפויות. פעילות המחלקה לשירותים חברתיים הינה נגזרת של מדיניות וקריטריונים במסגרת התקציב הנתון.¹⁷

הכנת התקציב מתייחסת ל:

- כל הפעולות המתוכננות והצפויות להתבצע במהלך השנה.
- מספר האנשים שיזדקקו לשירותי המחלקה לשירותים חברתיים בשנת הכספים הנדונה.
- תקצוב משאבים משלימים להשלמת הקצאת משרד הרווחה וגורמים מתקצבים נוספים.
- הקצאת אמצעים להתמודדות עם ההשלכות של חקיקה חדשה, המחייבת התערבותם של עובדים סוציאליים בתפקידים מסוימים (לדוגמה, הגידול שחל בפניות לשירותי הרווחה עם החלת חוק חובת דיווח על חשש להתעללות בקטינים).
- מגמות חברתיות - כגון הצטרפותם הצפויה של קבוצות תושבים חדשים ליישוב, התערבויות בגין מצב בטחוני, ופנעי טבע עונתיים שידרשו משאבים נוספים לטיפול ברמה הפרטנית, הקבוצתית או הקהילתית.

משרד הרווחה מעביר מדי חודש דו"ח "הקצבות רווחה" לרשויות המקומיות. המשרד נושא ב-75% מסה"כ עלות "תקן השירות", לאחר השתתפות עצמית של לקוחות והשתתפות צד ג' (ההוצאה המוכרת עד לגג ההקצבה) והרשות המקומית ב-25%. כל חריגה מההוצאה המוכרת מוטלת במלואה על הרשות המקומית.

ועדת רווחה

בכל מועצת רשות מקומית ראוי שתעמוד ועדת רווחה נבחרת, שהינה ועדת רשות. הבסיס החוקי לוועדת הרווחה הינן תקנות שירותי הסעד (תפקידי המנהל וועדת הסעד), תשכ"ד-1963, תיקון תשס"ד מיום 24 באוקטובר 2004.¹²

- "רשות מקומית רשאית להקים ועדת סעד, אשר תייעץ לה בענייני שירותי הסעד בתחום הרשות המקומית, למעט טיפול בנזקים.
- הוועדה תהיה בת תשעה חברים בכל רשות מקומית.
- יושב ראש הוועדה יהיה חבר מועצת הרשות המקומית, ולפחות מחצית מבין חבריה יהיו חברי המועצה. בין חברי הוועדה יהיו רופא או מורה או כהן דת".

ברשות מקומית קטנה, אפשר לשקול ועדת רווחה שתמנה פחות מתשעה חברים.

ועדת הרווחה תעבוד לצד מנהל המחלקה לשירותים חברתיים.

ועדת הרווחה, על אף שהינה ועדת רשות, הינה הוועדה המסייעת בקביעת האסטרטגיה ומדיניות הרווחה ברשות, מסייעת בפיתוח שירותים חברתיים ברשות לטובת שכבות חלשות ונצרכות, באמצעות המחלקות לשירותים חברתיים, ארגוני מתנדבים, עמותות וארגונים פרטיים.

הוועדה היא אחת מוועדות מועצת הרשות, ועל אף שאין לה סמכות ביצוע והחלטותיה אינן אלא בגדר המלצות לרשות או לגורמים המקצועיים ברשות, היא מהווה גורם ציבורי התומך ומדברן בכל העניינים הקהילתיים של הרשות. עליה להעצים את פעולות הרשות בכל הקשור לפיתוח הקהילה, טיפול במשפחה, בפרט ובמצוקותיו, בצורכי השכבות החלשות ובהגברת מודעות מועצת העיר באשר לצורך לסייע לתושבים.

חשיבותה של הוועדה והעומד בראשה - הקובעת, באישור מועצת הרשות, את מדיניות הרווחה וסדרי הקדימויות במימושה - היא משמעותית לעריכת תוכנית רווחה ארוכת טווח, אשר שמה את רווחתם של תושבי הרשות כבסיס לתכנונה של הרשות כמספקת את צורכי התושבים, בתהליך קבוע וברמת שירות טובה ונגישה.

1.1 הרכב ועדת הרווחה

על-פי תקנות שירותי הסעד (תפקידי המנהל וועדת הסעד), תשכ"ד-1963 תקנה 6, הוועדה תהיה בת תשעה חברים בכל רשות מקומית. בתקנה 5 מוגדרת מטרת הוועדה:

¹² הוראות והודעות, הוראה 5 לפרק 1 בתע"ס (2004) תפקיד מנהל המחלקה לשירותים חברתיים, מדינת ישראל, משרד הרווחה.

ייעוץ לרשות המקומית ולמנהל בענייני שירותי הסעד בתחום הרשות המקומית, למעט טיפול בנזקקים.¹³

מקור סמכותו של יו"ר ועדת הרווחה הוא מכוח התקנה האמורה ומהסמכות המוקנית לו מראש הרשות. יו"ר הוועדה יהיה חבר מועצת הרשות המקומית, ולפחות מחצית מחבריה יהיו חברי מועצה. בין חברי הוועדה יהיו רופא, מורה או כהן דת.

להלכה, ועדת הרווחה היא הפורום המפגיש בין נבחר הציבור לבין מנהל המחלקה לשירותים חברתיים. היא גם המקום לליבון הנושאים העומדים על סדר יומה החברתי של הרשות המקומית.

ועדת הרווחה מאפשרת מתן ביטוי ליוזמות של נבחר הציבור, דיון במגוון של תפיסות עולם והשקפות, הערכת חלופות, הצגת הסתייגויות, גיבוש המלצות לסדרי עדיפויות - וכל זאת תוך התייחסות לכל ההיבטים החוקיים, התקציביים, החברתיים והמקצועיים.

על-מנת שוועדת הרווחה תצליח בתפקידה, רצוי לבנות אסטרטגיה של שיתוף פעולה בין נבחר הציבור לבין עבודת המחלקה לשירותים חברתיים, תוך הבנה שמנהל המחלקה לשירותים חברתיים הוא נושא המשרה בעל הכישורים והסמכות שמתוקפם הוא נושא באחריות לעניין הטיפול בלקוחות נזקקים ברשות המקומית.

לעומתו, נבחר הציבור מייצג - מעצם היבחרו - תושבים: יחידים, משפחות, קבוצות וקהילות.

מנהל המחלקה לשירותים חברתיים הוא אשר נמצא, על-פי רוב, בקשר עם נבחר הציבור והוא נדרש להבנה, ידע ומיומנויות כיצד לנהל קשר זה. לא אחת, מנהל המחלקה מוצא את עצמו מתמודד עם סוגיות בעבודה עם נבחר הציבור ונתון ללחצים פוליטיים, כאשר לעיתים נוצרים ביניהם חילוקי דעות, מתחים ואף קונפליקטים. זאת במצבים בהם נבחר הציבור מציב בפני המנהל דרישות, שאין הוא יכול לעמוד בהן מבחינת המחויבות והאחריות המקצועיות. או לחילופין, כאשר נבחר הציבור מבקש להתערב בדרכי הטיפול במשפחה - לקוחות המחלקה. ואולם, מפאת חיסיון ואתיקה מקצועית, מנוע מנהל המחלקה לשתף את נבחר הציבור בדרכי הטיפול וביעדיו.¹⁴

¹³ מהדורת אינטרנט מעודכנת למרס 2010 ועדת רווחה ושירותים חברתיים, חלק ד' - עבודת הוועדות ברשות המקומית, עמ' 310-312.

¹⁴ אתי וייסבלאי, (2007), יחסי הגומלין בין ראשי רשויות לבין מנהלי מחלקות חינוך ורווחה בשלטון המקומי. הכנסת, מרכז המחקר והמידע.

על-מנת שיעבדו בשיתוף פעולה לטובת האזרחים ויעמדו במשימות המוטלות עליהם, חייבים שני הצדדים לפתח אסטרטגיה של שיתוף פעולה. אסטרטגיה זו תכלול ותמזג הן את הפרדת התפקידים המתחייבת בין מנהל המחלקה לבין נבחר הציבור, והן את המאחד אותם לטובת התושבים.

האתיקה היא תחום הידע שמציע ביקורת על המוסר ומציג אוסף כללי התנהגות ראויה. על העובדים הסוציאליים חלות תקנות העובדים הסוציאליים (כללי אתיקה מקצועית התשנ"ט-1999). נבחר הציבור אף הם מחויבים בקוד אתי.

עקרונות האתיקה בעשייה המקצועית של העובד הסוציאלי:¹⁵

- מתן כבוד ללקוח ושאיפה להבטיח את עצמאותו, זכויותיו ואחריותו. העובד הסוציאלי יכבד את פרטיותם של לקוחותיו, וישמור בסוד כל מידע שיתקבל במהלך שירותו המקצועי.
- הימנעות מאפליה ופעולה נמרצת להכחדתה, בכל ההקשרים המקצועיים של העבודה הסוציאלית.
- הושטת עזרה ללקוחות פרטיים, משפחות, קבוצות, קהילות וארגונים.
- עשיית כל מאמץ שלא לדחות לקוח ולא להיות אדיש לסבלו, גם במצבים שבהם חסרה היכולת לפתור את בעיותיו או לספק את צרכיו.
- שאיפה למתן עדיפות לאחריות המקצועית על אינטרסים אישיים.
- מחויבות להתפתחות מקצועית אישית מתמדת.
- אחריות אישית כלפי הלקוח, המעסיק והמקצוע, לכל עשייה מקצועית.
- מחויבות לשיתוף פעולה עם האחרים בשירות הלקוחות.

עקרונות האתיקה לנבחר הציבור:

מטרתם של כללי האתיקה היא לשמש הנחיות לעובדי הציבור להתנהגות ראויה, בהתאם לחובת נאמנותם כלפי הציבור. זאת, על-מנת לשפר את תפקוד הרשות המקומית, לשמור על כבודה, להבטיח את טוהר המידות ולקדם את אמון הציבור ברשות המקומית.¹⁶

¹⁵ מתוך קוד האתיקה של העובדים הסוציאליים התשנ"ט 1999

¹⁶ מתוך הכללים למניעת ניגוד עניינים של נבחרים ברשויות המקומיות, ילקוט פרסומים 3087 (1) אוקטובר 1984

חבר מועצה ינהג במילוי תפקידו באמון וללא משוא פנים, תוך גישה הוגנת כלפי הכל, ובלי שיהיה לו עניין אישי בהחלטותיו ובפעילויותיו, אף למראית עין.

כלים לשיתוף פעולה ומניעת ניגוד עניינים:

- הגדרת ההבדלים בין נושאי התפקידים השונים.
- ייזום פגישות עדכון קבועות מראש. פגישות אלה מאפשרות למנהל המחלקה לשירותים חברתיים להעלות צרכים קיימים וחדשים ולגייס את תמיכת נבחר הציבור. לנבחר הציבור הן מספקות הזדמנות לתת משוב על פעילות המחלקה, להעלות רעיונות ולגבש בצוותא דרכים להוציאם לפועל.
- בניית נהלי עבודה - קביעת דרכי דיווח, ודרך קבלת החלטות.
- האצלת סמכויות - לשם ייצוג בפגישות ואירועים עם נבחרים רשות אחרים.
- שיווק ופרסום הפעולות המשותפות.

להרחבה בנושא יצירת הבנות וכלים לשיתוף פעולה, מומלץ לעיין בפרסום: בין נבחרים ופקידות בכירה - בסדרת הנבחרים אשר באתר מערכת המפעמים - www.mifam.org.il

¹⁷ תקצוב בשרותי הרווחה נלקח מאתר משרד הרווחה והשירותים החברתיים, מהקישור הבא: <http://www.molsa.gov.il/SiteCollectionDocuments/MisradHarevacha> יחידות 20% מהמשרד/המחלקות 20% לשירותים 20% חברתיים/TikzuvLeShirutRevacha.pdf

סיכום

אתה מחזיק תיק הרווחה ברשות.

אנו רואים בך כמי שמוביל את פעילות ההתנדבות ברשות לטובת אוכלוסיות נזקקות. אתה הוא חוד החנית בפעילות ההתנדבותית של כל תושבי הרשות בתרומתם לטובת החוליות החלשות. הייה אתה המוביל והמאגד סביבך את הארגונים ההתנדבותיים, המפעלים והמוסדות, לטובת הנצרכים ברשות.

כנבחר ציבור, ידיעת הנושאים הבאים תאפשר לך לבצע כראוי את תפקידך:

1. הכרת החקיקה העיקרית המשמשת את שירותי הרווחה.
2. הכרת המוסדות, הארגונים והמשאבים הקיימים ברשות - הציבוריים, הפרטיים והוולונטריים - המטפלים בפרטים ובקבוצות נזקקים.
3. הכרת המבנה הארגוני של משרד הרווחה והשירותים החברתיים.
4. הכרה אישית של בעלי התפקידים הקשורים לעבודת המחלקה לשירותים חברתיים.
5. בניית רשת קשרים לנושאי תפקידים מקרב נבחרי הציבור ופורומים רלוונטיים.
6. סיכום על שיתופי פעולה עם הגורמים השונים, לעבודה משותפת על בסיס נהלים מוסדרים.
7. הגדרת חלוקת התפקידים בינך לבין הגורמים המקצועיים במחלקה לשירותים חברתיים ברשות.
8. הכרת מפת הצרכים והסוגיות של האוכלוסיות השונות ברשות.
9. הערכת הפער הקיים בין הצרכים לבין המענה הניתן להם בתחומי הרשות המקומית.
10. בחינת סדרי עדיפויות של טיפול בצרכים ובסוגיות הרווחה, תוך התוויית תוכנית לטווח הקצר והארוך של פיתוחם.

נספח

הטיפול באוכלוסיות היעד מושתת בין השאר על הפעלת חוקים, תקנות והוראות המנהל הכללי של משרד הרווחה והשירותים החברתיים (תע"ס).

1. חוק שירותי הסעד התשי"ח-1958 ותקנותיו:

- חוק זה מחייב את הרשות המקומית להקים ולהפעיל מחלקה לשירותים חברתיים (בעבר "לשכות סעד"), לשם מתן טיפול סוציאלי והגשת סעד לנזקקים.
- הגדרת "נזקק" לטיפול סוציאלי מעוגנת בתקנות וכוללת בין השאר: נזקק מחמת גיל, מצב בריאותי, אלמנות, ונזקק מחמת מחסור כלכלי או כל צורך אחר בטיפול סוציאלי או במתן סעד.

1. חוק העובדים הסוציאליים ותקנותיו, התשנ"ו-1996:

כלל העובדים הסוציאליים העובדים ברשות כפופים להוראות חוק זה אשר עיגן את חובות העובדים הסוציאליים ביחס לפונים הנזקקים לטיפול, כגון: חובת שמירת סודיות, חובת מסירת מידע לפונה וכו'. כמו כן, החוק קובע אמצעים משמעותיים כלפי עובדים סוציאליים במקרים בהם הופר החוק.

2. חוקים המחייבים את התערבותו של עובד סוציאלי עפ"י חוק:

- 2.1 חוק הסעד (סדרי דין בענייני קטינים, חולי נפש ונעדרים), התשט"ו-1955.
 - החוק קובע את סמכויות החקירה של עו"ס על-פי חוק, וכן את חובת הגשת התסקיר לפי צו בית המשפט.
- 2.2 חוק הכשרות המשפטית והאפטרופסות, התשכ"ב-1962.
 - אדם אשר אובחן בתעודה רפואית כחסוי, אשר איננו מסוגל לנהל את ענייניו בעצמו מחמת מצבו השכלי, הנפשי או הבריאותי או מחמת היותו קטין, זקוק למינוי אפטרופוס עליו.
 - בקשה למינוי אפטרופוס מוגשת לבימ"ש לענייני משפחה, באמצעות קרובי החסוי או באמצעות היועץ המשפטי לממשלה, כאשר היועצת המשפטית באגף הרווחה משמשת כבא-כוחו לצורך כך.
 - פקידי הסעד נדרשים להגיש תסקיר לשם הגשתו לתיק האפטרופסות בבית המשפט.
- 2.3 חוק ההוצאה לפועל, התשכ"ז-1967.
 - העברת קטינים לפי צו מאפטרופוס לאפטרופוס, צריכה להתבצע בליווי פקיד סעד.

- 2.4. חוק גיל הנישואין, התש"י 1950.
- 2.5. חוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991.
- בן משפחה זכאי להגיש בקשה לבית המשפט לענייני משפחה, למתן צו הגנה מפני קרוב אשר נהג אלימות כלפיו. פקיד סעד נדרש להגיש תסקיר בנדון, וכן פקיד סעד לחוק נוער רשאי ליזום הליך לפי חוק זה.
- 2.6. חוק הנוער (טיפול והשגחה), התש"ך-1960.
- 2.7. חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תיקון מס' 11) התשנ"ה-1995.
- 2.8. חוק העונשין (תיקון מס' 26) התש"ן-1989. "פגיעה בקטינים ובחסרי ישע".
- קיימת חובת דיווח במקרה של חשד לפגיעה בקטינים ובחסרי ישע בידי האחראי עליהם. הדיווח מבוצע על-ידי פקיד הסעד.
- 2.9. חוק לגילוי נגיפי איידס בקטינים, התשנ"ו-1996.
- 2.10. חוק הסעד (טיפול במפגרים), התשכ"ט-1969.
- 2.11. חוק הגנה על חוסים, התשנ"ו-1966.
- על-פי חוק לחוק הגנה על חוסים, עו"ס מוסמכים לנקוט בהליך משפטי לשם מתן הגנה על חסוי אשר אין מי שמוסמך לדאוג לו.
- 2.12. חוק לתיקון סדרי הדין (חקירת עדים) 1995.
- תסקיר קורבן.
- 2.13. חוק הפיקוח על המעונות, התשכ"ה-1965.
- 2.14. תקנות הפיקוח על מעונות (אחזקת ילדים במעון-יום) התשכ"ה-1965.
- 2.15. תקנות הפיקוח על מעונות (אחזקת זקנים עצמאיים ותשושים במעון), התשכ"ו-1965.
- 2.16. חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 61) התשמ"ו-1986, "ביטוח סיעוד".
- 2.17. חוק הרשות למלחמה בסמים, התשמ"ח.

ביבליוגרפיה

- מסמך מדיניות משרד רווחה והשירותים החברתיים לשנים 2010-2015, מדינת ישראל, משרד רווחה והשירותים החברתיים, אגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה, ירושלים, יוני 2010.
- גל ג'וני, איזנשטדט מימי (עורכים) (2009), נגישות לצדק חברתי בישראל, מבוא, עמ' 27-11, ירושלים, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.
- מהדורת אינטרנט מעודכנת למרס 2010, ועדת רווחה ושירותים חברתיים, חלק ד' עבודת הוועדות ברשות המקומית, עמ' 310-312.
- אתי וייסבלאי (2007), יחסי הגומלין בין ראשי רשויות לבין מנהלי מחלקות חינוך ורווחה בשלטון המקומי. הכנסת, מרכז המחקר והמידע.
- פרופ' יוסף קטן (2000), ישראל כמדינת רווחה, הוצאת מקסם.
- פרופ' אורי ינאי (2006), נייר עמדה, חוק שירותי הסעד תשי"ח - 1958, האומנם יסוד וערובה לרווחת האוכלוסייה? האוניברסיטה העברית בירושלים, ביה"ס לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד, מדינת ישראל, משרד רווחה, האגף למחקר תכנון והכשרה.
- רחל לוי, שרה קרניאל (2011), כיצד לנהל את הקשר בין המחלקה לשירותים חברתיים לבין נבחרי הציבור ברשות המקומית? תדריך, מדינת ישראל, משרד רווחה והשירותים החברתיים, תחום בכיר ארגון ומינהל ברשויות המקומיות.
- רחל לוי, שרה קרניאל (2010), גיוס וקליטה של עובד חדש במחלקה לשירותים חברתיים, תדריך מדינת ישראל, משרד רווחה והשירותים החברתיים, תחום בכיר ארגון ומינהל ברשויות המקומיות.
- רחל לוי, ד"ר נעמי מורנו - שלגר יועצים (2004), מדריך שימושי למנהל/ת המחלקה לשירותים חברתיים בנושא תקצוב בשירותי רווחה, מדינת ישראל, משרד רווחה והשירותים החברתיים, תחום בכיר ארגון ומינהל ברשויות המקומיות.
- הוראות והודעות, הוראה 5 לפרק 1 בתע"ס (2004), תפקיד מנהל המחלקה לשירותים חברתיים, מדינת ישראל, משרד רווחה.
- הכללים למניעת ניגוד עניינים של נבחרים ברשויות המקומיות, ילקוט פרסומים 3087 (1 אוקטובר 1984).
- קוד האתיקה של העובדים הסוציאליים, התשנ"ט - 1999.

- חוק העובדים הסוציאליים, התשנ"ו - 1996 - רשומות, ספר החוקים 1574.
- www.molsa.gov.il אתר משרד הרווחה והשירותים החברתיים.
- www.moin.gov.il המדריך לנבחר ברשות המקומית, אתר משרד הפנים.
- www.mifam.org.il סידרת הפרסומים לנבחרים חדשים באתר מערכת המפעמים

